

VAN MEINWEG TOT WALDEMAR

Het leven van rentmeester Jean Hommen (1871–1945)

Een familiegeschiedenis van de Roerstreek tot Oisterwijk

COLOFON

‘Van Meinweg tot Waldemar — Het leven van rentmeester Jean Hommen (1871–1945)’

© 2026, Erik van Overbeek

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt worden, in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

Tekst en samenstelling: Erik van Overbeek

Met dank aan Jos van Gils en Jan van Gils voor het delen van herinneringen en fotoarchief, en aan Gemma Hommen (zie Dankwoord)

Beeldmateriaal: familiearchief, tenzij anders vermeld (zie Bijlage C)

Eerste editie, 2026

Uitgegeven in eigen beheer

Contact: aan@erikvanoverbeek.nl

Stamboom: www.geneanet.org (‘Cognoscente’, stamboom Van Overbeek/Van Gils)

Fotoarchief: www.permanent.org

Coverontwerp: [nog te bepalen]

ISBN: [nog toe te kennen]

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	i
Dankwoord	iv
Verantwoording	v
DEEL I — OORSPRONG (1588–1871)	1
1. Proloog: van Gielis Homms tot Homs en Hommen.....	2
2. Kwartierstaat: de voorouders van Jean Hommen (1764–1871)	4
<i>De stamvaders-reeks: van Gielis Homms naar Hubertus Hommen</i>	
<i>Tijdslijn: de migratie van de Homs- en Hommen-takken (1500–1950)</i>	
<i>Tijdsbeeld: de Roerstreek vóór 1800</i>	
DEEL II — JEUGD EN DE MEINWEG (1871–1910)	10
3. De familie Hommen in de Roerstreek.....	11
<i>Tijdsbeeld: kindersterfte rond 1900</i>	
<i>Tijdsbeeld: de Roerstreek rond 1870–1890</i>	
<i>Tijdsbeeld: het beroep van boswachter, jachtopziener en rentmeester</i>	
4. De moord op Gerardus Hommen (1894)	14
<i>Tijdsbeeld: adel, jachtrecht en stroperij</i>	
5. Jean neemt het over (1894–1907)	17
<i>Tijdsbeeld: de opkomst van de katholieke boerencoöperatie</i>	
6. Wonen aan de Kievit: het gezin en de huishoudsters	21
<i>Tijdsbeeld: dienstpersoneel in katholieke plattelandsgezinnen rond 1900</i>	
DEEL III — LANDGOED HAGENAU (1910–1912)	30
7. Landgoed Hagenau: houtvester en jachtopziener bij Dieren.....	31
<i>Locatie en omvang</i>	
<i>Geschiedenis van het landgoed</i>	
<i>Jeans taken: houtvester en jachtopziener</i>	
<i>Tijdsbeeld: jachtopziener, houtvester en boswachter — verwante functies</i>	
DEEL IV — OISTERWIJK: WALDEMAR EN DE HONDSBERG (1912–1945).....	33
8. Van Durendaal tot De Hondenberg: landschap en adellijk verleden.....	34
<i>Ontstaan van het landschap</i>	
<i>Het kasteel Durendaal en zijn adellijke eigenaars</i>	

9. De verkoop aan Maatschappij Waldemar en de gedeeltelijke redding (1912–1916)	37
10. Kleiweg de Zwaan: koopman, kunstverzamelaar en werkgever	40
<i>Eigenaar van De Hondsborg (1916–1942)</i>	
<i>Latere eigenaars: Stulemeyer en de Sint-Jozefstichting</i>	
11. Rentmeester op De Hondsborg: dagelijks beheer	43
<i>Tijdsbeeld: Brabant, natuurbehoud en de crisis van de landadel</i>	
12. Het openluchttheater op De Hondsborg (1906, 1915–1935)	46
13. Het leven op Waldemar: een kleinzoon herinnert zich.....	53
<i>Het statige huis van opa en oma Hommen — in de Oisterwijkse bossen</i>	
<i>Werken op Waldemar, 1950–1953</i>	
<i>De pruimenoorlog</i>	
<i>Een bruiloftsnacht op Waldemar</i>	
14. Dieren op Waldemar: kennel, pluimvee en vee.....	61
<i>Tijdsbeeld: de teckel, van jachthond tot omstreden symbool</i>	
15. De familie Hommen en het Rode Kruis (1936–).....	65
<i>Breston, de Rode Kruishond</i>	
<i>Tijdsbeeld: de vrijwillige Rode Kruis-beweging tussen de wereldoorlogen</i>	
16. De kinderen worden volwassen	71
<i>Herman Hubert en Anny: twee bidprentjes</i>	
<i>Jan Hubert en de vondst van Ria Pagie (1941)</i>	
<i>Tijdsbeeld: de zaak-Ria Pagie in de regionale geschiedschrijving</i>	
DEEL V — OORLOG EN LAATSTE JAREN (1940–1945)	78
17. Vijftig jaar in dienst (1 juli 1944)	79
18. Landgoed De Hondsborg als Duits munitiedepot	81
<i>Tijdsbeeld: bezetting, bevrijding en de laatste oorlogswinter</i>	
19. Naoorlogse gevangenschap van zoon Jan Hubert	84
<i>Tijdsbeeld: de ‘bijzondere rechtspleging’ en preventieve interneringen</i>	
20. Overlijden (23 mei 1945)	87
<i>Tijdsbeeld: het bidprentje, van geheime devotie tot familietraditie</i>	
DEEL VI — NAGEDACHTENIS EN BREDERE FAMILIE	90
21. Religie in de familie Hommen	91
<i>Drie religieuze roepingen</i>	
<i>Tijdsbeeld: Nederland als ‘missieland bij uitstek’</i>	
22. Twee markante kleinzonen: Jan Hommen en Ad Hommen.....	96

Jan Hommen: van De Hondsborg naar de top van het Nederlandse bedrijfsleven

Tijdsbeeld: van rentmeester tot bestuursvoorzitter

Ad Hommen: 'Hommen met de baard'

23. De familie in breder perspectief	100
Nawoord	101
Bijlagen	103
Bijlage A: Parenteel van Johannes Hommen (1837–1917)	104
Bijlage B: Transcripties van akten	106
Bijlage C: Bronnenlijst en verantwoording per hoofdstuk	110
Bijlage D: Familiealbum — Jean Hommen en Maria Catharina Hubertina Thissen	117

Voorwoord

Dit boek is ontstaan uit een eenvoudige aanleiding: het verlangen om een man die anders vrijwel volledig aan de vergetelheid zou zijn prijsgegeven, weer een gezicht en een stem te geven. Johannes — ‘Jean’ — Hommen (1871–1945) liet geen dagboek na, geen memoires, geen brievencollectie. Wat er wel is: een geboorteakte, een huwelijksakte, een overlijdensakte; een familieoverlevering over een moord op zijn halfbroer; een handvol krantenknipsels over verkochte kippen en een be kroonde teckel; een kwartierstaat; en, gelukkig, de herinneringen van een kleinzoon die als kind honderden keren over het erf van Waldemar heeft gerend. Uit die fragmenten — aktes, akten, advertenties, anekdotes — is dit boek samengesteld, in de wetenschap dat elk fragment maar een klein stukje van een compleet leven kan tonen.

De aanleiding om dit uit te werken tot een sluitend verhaal was de wens van de familie zelf om de vele losse foto’s, knipsels en verhalen die al generaties lang de ronde deden, eindelijk eens bijeen te brengen voordat ze, zoals kleinzoon Jan van Gils het in zijn eigen herinneringen treffend verwoordde, voorgoed verloren zouden gaan: ‘Nú kan dat nog, over enige jaren zal het te laat zijn.’

Voorvaderen en migratie

Jean Hommen stond niet op zichzelf. Zijn verhaal begint feitelijk al in 1588, met Gielis Homms, die als jonge man vanuit Weert naar Roermond trok en er burger werd — de vroegst gedocumenteerde schakel in een familie die zich vervolgens eeuwenlang niet verder dan een handvol kilometers van de Roerstreek zou verplaatsen. Van Roermond naar Maasniel, van Montfort naar Vlodrop, van Herten naar Sint Odiliënberg: generatie na generatie bleef de familie Homs/Hommen verankerd in dit kleine, arme, grensoverschrijdende landschap tussen Nederland en Duitsland.

Pas met Jean zelf breekt dit patroon open. Zijn aanstelling op de Meinweg in 1894, zijn korte tussenstop op Hagenau bij Dieren rond 1910–1912, en tenslotte zijn definitieve verhuizing naar Oisterwijk in Brabant: in nog geen twintig jaar tijd verplaatste één man zich verder dan zijn voorouders in twee eeuwen bij elkaar hadden gedaan. Die beweging — van de Limburgse Roerstreek naar de Gelderse Veluwezoom naar de Brabantse Kempen — is geen toeval, maar een direct gevolg van zijn beroep: waar de baan was, daar volgde het gezin.

Een leven in zijn tijd

Jean Hommens leven laat zich niet begrijpen zonder de bredere maatschappelijke, religieuze en economische stromingen van zijn tijd, en dit boek probeert die dan ook telkens naast de persoonlijke gebeurtenissen te plaatsen.

Maatschappelijk groeide Jean op in een katholiek Zuid-Nederland dat zich, na eeuwen van achterstelling, geleidelijk emancipeerde: van de Schoolstrijd tot de Pacificatie van 1917, van de opkomst van katholieke boerencoöperaties tot de eerste kabinetten met katholieke ministers. Zijn eigen werk als jachtopziener, houtvester en tenslotte rentmeester weerspiegelt bovendien een bredere verschuiving: van het pre-industriële, persoonlijke landgoedbeheer onder adellijke families als Van Schaesberg en Van der Feltz, via de opkomst van particuliere projectontwikkeling (Maatschappij Waldemar), naar de vroege georganiseerde natuurbescherming van de Vereniging Natuurmonumenten — en, met zijn zoon Herman Hubert, zelfs tot het moderne, geïnstitutionaliseerde Staatsbosbeheer.

Religieus was Jeans familie typerend voor het katholieke Zuid-Nederland van zijn tijd: een gezin waarin, binnen één generatie, een zoon kapucijner pater werd, een zus intrad bij de Ursulinen, en een neef bisschop werd in Ghana — een familie die daarmee, in het klein,

de geschiedenis belichaamt van Nederland als ‘missieland bij uitstek’ tussen 1900 en 1960.

Economisch tenslotte overspant Jeans leven een periode van ingrijpende veranderingen: van de armoede en stroperij van het laat-19e-eeuwse platteland, via de Eerste Wereldoorlog en de crisis van de landadel in de jaren twintig en dertig, tot de Duitse bezetting, de bevrijding en de eerste naoorlogse maanden — waarin ook zijn eigen zoon, ondanks een leven van trouwe dienst, korte tijd ten onrechte werd verdacht. Jean Hommen overleed slechts enkele weken na de bevrijding van heel Nederland, na een halve eeuw dienst in bijna elke functie die het beheer van bos en landgoed in deze periode kende.

Dit boek probeert, met alle beperkingen van de overgeleverde bronnen, recht te doen aan die volle breedte: een man wiens persoonlijke geschiedenis — van boswachterszoon tot rentmeester, van Limburg tot Brabant — zich niet laat losmaken van de grote geschiedenis waarin hij leefde.

Dankwoord

Een boek als dit had niet geschreven kunnen worden zonder de mensen die hun herinneringen, hun documenten en hun tijd beschikbaar hebben gesteld. Onze oprechte dank gaat daarom uit naar Jos en Jan van Gils en naar Gemma Hommen, voor het delen van hun herinneringen aan Jean Hommen en aan het leven op Waldemar. Zonder hun bereidheid om terug te denken aan een tijd en een plek die voor henzelf zo vertrouwd was, zou dit boek weinig meer dan een opsomming van data en akten zijn gebleven.

Bijzondere dank gaat uit naar Jos van Gils, voor het beschikbaar stellen van het fotoarchief van Catharina Hommen — een verzameling die dit boek van een gezicht heeft voorzien, letterlijk: van Betje Smeets tot het gedenkkruis in de Meinweg, van de openluchtvoorstellingen op De Hondenberg tot Jean zelf, jong en oud. Zonder dat archief was dit een boek zonder beelden gebleven.

Even bijzondere dank gaat uit naar Jan van Gils, voor zijn eigen, persoonlijke bijdrage aan dit boek: de herinneringen aan het leven op Waldemar die elders in dit boek integraal zijn opgenomen, en die op een manier waartoe geen archiefstuk in staat is, de sfeer van dat huis, die tuin, die kennel en die keukentafel tot leven brengen. Zijn beschrijving vormt het kloppende hart van dit boek, en het is mede aan hem te danken dat Waldemar niet alleen een naam op een landgoedplattegrond is gebleven, maar een plek waar de lezer, al is het maar even, zelf doorheen kan lopen.

Verantwoording

Dit boek is opgebouwd uit eigen archiefonderzoek naar de stamboom van de familie Hommen, aangevuld met talloze gesprekken met familieleden en de medewerking van het Regionaal Archief Tilburg, de Heemkundevereniging Roerstreek en Brabant Collectief. Op mijn vragen kreeg ik bij al deze instellingen steeds bereidwillige hulp, waarvoor ik erkentelijk ben. Elke bron en verwijzing is vervolgens meermaals gecontroleerd op betrouwbaarheid, met als laatste stap een grondige controle door Al Claude. Daarbij kwamen ook enkele feitelijke fouten in de officiële bronnen zelf aan het licht; waar ik dergelijke correcties heb doorgevoerd, staat dat in de tekst vermeld.

Om Jeans leven, zijn keuzes en de ontwikkeling van zijn gezin meer inhoud en inzicht te geven, heb ik zijn levensverhaal steeds in de context van zijn tijd geplaatst. Toch is onderzoek naar familiegeschiedenis nooit af: ook in dit boek blijven vragen en onduidelijkheden bestaan. Juist dat maakt het uitpluizen van het verleden van een familie zo boeiend.

DEEL I — OORSPRONG (1588–1871)

1. Proloog: van Gielis Homms tot Homs en Hommen

Voordat er sprake is van boswachters, jachtopzieners of rentmeesters, begint het verhaal van de familie met één man in de 16e eeuw: Gielis Homms, geboren in 1556. Op 23 september 1588 werd hij, toen 32 jaar oud, burger van de stad Roermond. In de burgerboeken staat hij vermeld als 'komende van Wiertt' — vrijwel zeker een verwijzing naar de stad Weert, op zo'n dertig kilometer afstand.

Al bij deze eerste vermelding werd zijn naam waarschijnlijk fout genoteerd, en dat zou eeuwenlang zo blijven. Grondige studie van de parochieregisters in de hele Roerstreek laat een lange reeks schrijfwijzen zien: Oms, Homes, Hommes, Omme, Houms, Houmen, en uiteindelijk Homs en Hommen. Dat had niet alleen te maken met de spellingsvoorkeuren van de dorpspastoors, maar ook simpelweg met de manier waarop mensen de naam uitspraken — een naam die, ook vandaag de dag nog, niet gemakkelijk correct wordt overgeschreven.

Pas in 1811, met de invoering van de Burgerlijke Stand in Limburg, kreeg de familienaam definitief zijn beslag op papier. Vanaf dat moment bestonden er nog maar twee vaste varianten: de Homs en de Hommen.

Twee eeuwen lang bleef de familie een uitgesproken Limburgse aangelegenheid. De afstand tussen Roermond en Montfort, de 'oerstreek' van de familie, bedraagt amper acht kilometer; met paard en kar waren de verschillende Homs- en Hommen-gezinnen dus zelden meer dan een uur van elkaar verwijderd. Binnen die kleine Limburgse leefwereld verspreidden beide takken zich langzaam over de dorpen van de Roerstreek.

De Hommen-tak — de tak waartoe ook Johannes Hommen (1837–1917) en zijn zoon Jean behoorden — evolueerde vooral rond

Posterholt, en verhuisde voor een deel later mee naar Oisterwijk: exact de weg die dit boek volgt.

[Bron: door de auteur aangeleverde tekst, gebaseerd op eigen onderzoek in de parochieregisters van de Roerstreek. Een vergelijkbare, publiek raadpleegbare stamboom is te vinden onder 'Genealogie Homs' (George Homs) op genealogieonline.nl, al is niet bevestigd dat dit exact dezelfde bron is. Aanvullen: exacte doop- of schepenakte van Gielis Homms in Roermond, 1588; nadere duiding van 'Wiertt'/Weert als herkomstplaats.]